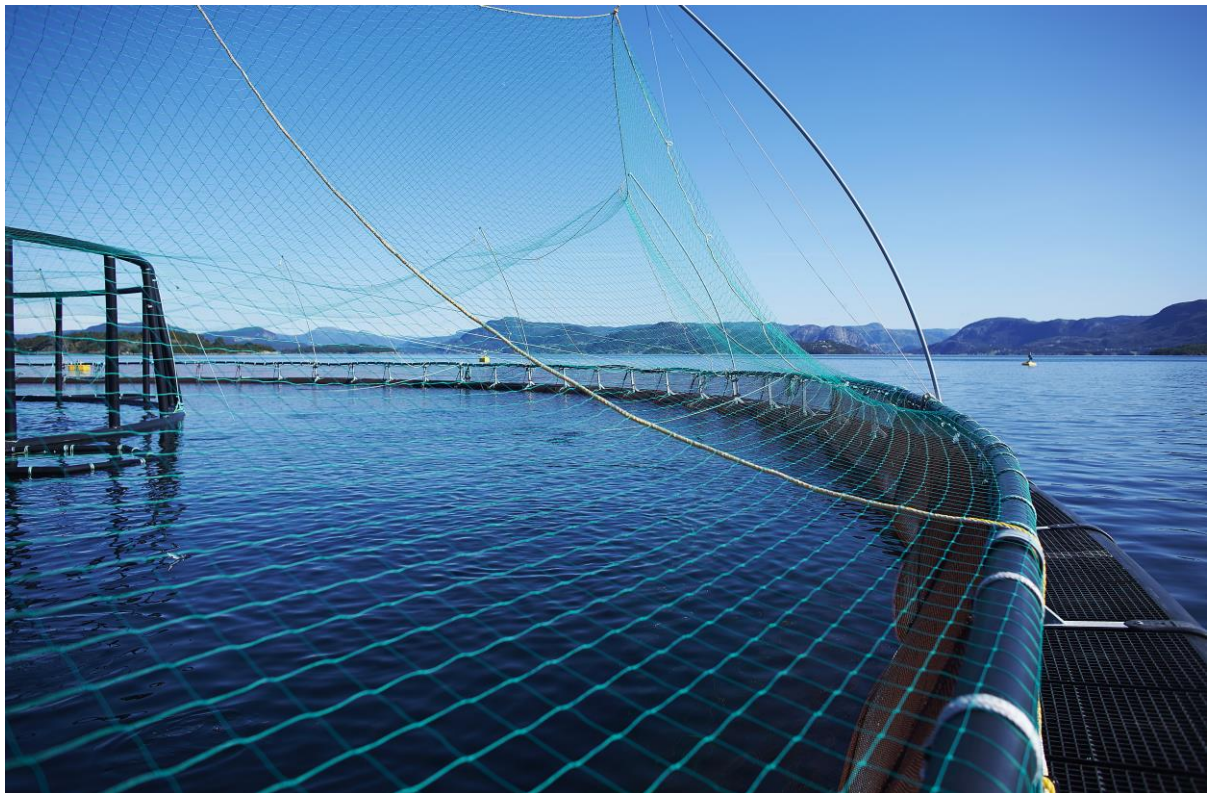

Styrende dokument	Prosess: Føre tilsyn	Instruks
Utarbeidet av: hevik m.fl.		Utgave: 1
Godkjent: 21.09.2018	Prosesseier: Elisabeth Wilmann	ePhorte saksnr: 2015/254741

Nye sykdommer hos akvatiske dyr – faglig beredskapsplan

..... **Feil! Bokmerke er ikke definert.**

1. FORMÅL	3
2. VIRKEOMRÅDE.....	3
3. REGELVERK OG REFERANSELABORATORIUM.....	3
3.1. EØS-avtalen.....	3
3.2. Referanselaboratorium	3
3.3. Relevant nasjonalt regelverk.....	3
4. DEFINISJON PÅ NY SYKDOM	4
5. OM Å INFORMERE / PLIKT TIL Å VARSLE MATTILSYNET	4
6. MATTILSYNETS RUTINER VED MOTTAK AV INFORMASJON/VARSEL.....	4
6.1. Når skal mistanke om ny sykdom meldes videre?	4
6.2. Hva skal melding om ny sykdom inneholde?	5
6.3. Mattilsynets administrative beredskapsplan – ABP	5
6.4. Meldingsflyt.....	5
6.5. Internasjonal varsling	5
7. GENERELT OM HÅNDTERING AV NY SYKDOM HOS AKVATISKE DYR.....	6
7.2. Generelt om tiltak fra Mattilsynet ved sykdom	6
8. AKTUELLE TILTAK FRA TILSYNET VED FØRSTE MISTANKE OM NY SYKDOM HOS AKVATISKE DYR.....	6
8.1. Tiltak ved første mistanke om ny sykdom hos akvatiske dyr	6
8.2. Faktorer som vektlegges i vurderingen av om tiltak skal iverksettes	7
8.3. Beslutning om sykdom som gir grunnlag for tiltak	7
8.4. Beslutning om organisering av beredskapsarbeidet	7
8.5. Smitteforsøk.....	7
8.6. Epidemiologiske undersøkelser	8
8.7. Informasjon til berørte parter.....	8
8.8. Nettmelding.....	9
8.9. Informasjons- og drøftingsmøte	9
8.10. Ekspertgruppe til hjelp ved vurdering av tiltak.....	9
8.11. Jevnlige undersøkelser ved mistanke	9
8.12. Når skal mistanken avkreftes?	9
9. TILTAK VED BEKREFTET NY SYKDOM.....	10
9.1. Pålegging av restriksjoner.....	10
9.2. Forhåndsvarsel om destruksjon/utslakting og smittesanering	10
10. OPPFØLGING AV TILTAK.....	10
11. KONTROLLOMRÅDE	11
11.1. Tiltak i kontrollområdet	11
12. OPPGAVER OG ANSVARSFORDELING VED NY SYKDOM.....	12

1. FORMÅL

Formålet med beredskapsplan for nye sykdommer hos akvatiske dyr, er å bidra til å hindre etablering og spredning av nye sykdommer hos akvatiske dyr i akvakulturanlegg og i ville populasjoner. Hensikten med planen er å kunne iverksette tiltak raskt for å bekjempe ny sykdom og hindre smittespredning. Planen gir også en samlet oversikt over de faglige, forvaltningsmessige og administrative rammene som ligger til grunn for arbeidet med å forebygge og bekjempe utbrudd av nye sykdommer hos akvatiske dyr i Norge.

2. VIRKEOMRÅDE

Målgruppen for planen er Mattilsynets personell som fører tilsyn med helse hos akvatiske dyr. De deler av planen som tilsier handling fra Mattilsynet er å oppfatte som en instruks til ansatte i Mattilsynet. Planen skal også gjelde for personell som utfører oppdrag for Mattilsynet. Der det er hensiktsmessig for å få en oversikt over kravene som gjelder, blir det vist til de delene av regelverket som retter seg mot ulike aktører som har eller får befatning med akvatiske dyr. Planen vil gi nyttig informasjon også for oppdrettsaktører og fiskehelsepersonell når det oppstår grunn til mistanke om ny sykdom.

Beredskapsplanen gjelder i situasjoner der det er grunnlag for mistanke om eller påvisning av ny sykdom slik nye sykdommer er definert i beredskapsplanen (se punkt 4).

Beredskapsplanen gjelder for alle akvatiske dyr, både akvakulturdyr og ville akvatiske dyr av fisk, tiftokreps og bløtdyr.

3. REGELVERK OG REFERANSELABORATORIUM

3.1. EØS-avtalen

Bekjempelsen av nye sykdommer baserer seg på rådsdirektiv 2006/88/EF av 24.10.2006. 2006/88/EF er et minimumsdirektiv som er internasjonalt forpliktende for norske myndigheter gjennom EØS-avtalen. Bekjempelsen baserer seg videre på nasjonalt regelverk som på enkelte punkter er mer omfattende enn direktivet.

3.2. Referanselaboratorium

Fiskehelsedirektivet (2006/88/EF) krever at det skal være et EU-referanselaboratorium for alle sykdommer på akvatiske dyr som er relevante for fiskehelsedirektivet. Hver medlemsstat skal tilsvarende utpeke nasjonalt referanselaboratorium (NRL) for listeførte og nye sykdommer. Veterinærinstituttet er per i dag nasjonalt referanselaboratorium (NRL) for sykdommer på akvatiske dyr i Norge.

3.3. Relevant nasjonalt regelverk

Følgende lover og forskrifter regulerer området:

- Lover:
  - Lov 19.12.2003 nr. 124 om matproduksjon og mattrygghet (matloven)
  - Lov 15.6.2001 nr. 75 om veterinærer og annet dyrehelsepersonell
  - Lov 19.6. 2009 nr. 97 om dyrevelferd (dyrevelferdsloven)

- Forskrifter om overvåkning, rapportering og bekjempelse:
  - Forskrift 17.6.2008 nr. 819 om omsetning av akvakulturdyr og produkter av akvakulturdyr, forebygging og bekjempelse av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr (omsetnings- og sykdomsforskriften for akvatiske dyr)
  - Forskrift 17.6.2008 nr. 822 om drift av akvakulturanlegg (akvakulturdriftsforskriften)
  - Forskrift 17.6.2008 nr. 820 om transport av akvakulturdyr (transportforskriften)
  - Forskrift 30.10.2006 nr. 1250 om slakterier og tilvirkingsanlegg for akvakulturdyr (slakteriforskriften)

- Forskrift om biprodukter:
  - Forskrift 27.10.07 om animalske biprodukter som ikke er beregnet på konsum.

4. DEFINISJON PÅ NY SYKDOM

Ny sykdom defineres i omsetnings- og sykdomsforskriftens § 5 bokstav I som: *en nylig identifisert alvorlig smittsom sykdom som har potensial til å spre seg innen eller mellom populasjoner, for eksempel ved handel med akvatiske dyr og eller produkter av disse. Årsaken til sykdommen trenger ikke å være avklart. I begrepet ny sykdom inngår også en listeført sykdom som er identifisert hos en ny vertsart som ennå ikke er listeført som en mottakelig art.*

Verdens dyrehelseorganisasjon OIE definerer “emerging disease” som følger: *An emerging disease is defined as a new infection resulting from the evolution or change of an existing pathogen or parasite resulting in a change of host range, vector, pathogenicity or strain; or the occurrence of a previously unrecognised infection or disease.*

Definisjonene legges til grunn for Mattilsynets forståelse av ny sykdom.

5. OM Å INFORMERE / PLIKT TIL Å VARSLE MATTILSYNET

FoU-institusjoner, fiskehelsetjenester, laboratorier, oppdrettere og andre (enhver) skal informere eller varsle Mattilsynet om tilstander som kan komme inn under definisjonen av nye sykdommer. **Matlovens § 6 gir enhver plikt til å varsle Mattilsynet ved grunn til mistanke om sykdommer som kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser.**

Mattilsynet ber om informasjon om ukjente tilstander på så tidlig tidspunkt som mulig.

Vi vil understreke at omsetnings- og sykdomsforskriften pålegger enhver som har eller plikter å ha akvakulturtillatelse å varsle Mattilsynet ved uavklart forøket dødelighet i et akvakulturanlegg.

Se også [veileder om varslingsplikt for sykdommer på akvatiske dyr](#). Veilederen gir nyttig informasjon om varslingsplikten til alle som har befattning med akvatiske dyr og sykdommer på akvatiske dyr.

6. MATTILSYNETS RUTINER VED MOTTAK AV INFORMASJON/VARSEL

6.1. Når skal mistanke om ny sykdom meldes videre?

- Regionen skal informere fagseksjonen ved hovedkontoret (seksjon fiskehelse og fiskevelferd, SFF) om at det er mulig mistanke om ny smittsom sykdom **så tidlig som mulig**. Informasjonen gis ved e-post via Mattilsynets beredskapssystem MatCIM. Send til internpost.fiskehelseogfiskevelferd@mattilsynet.no eller til hendelser@mattilsynet.no, og følg opp på telefon for å sikre at meldingen er mottatt og forstått. Eventuelt kan e-posten sendes fra regionen via Outlook. Mottaker ved hovedkontoret skal i så tilfelle registrere meldingen inn i MatCIM.
- Ansatt ved hovedkontoret som mottar varsel/informasjon skal lagre informasjonen i MatCIM og et notat (gjerne e-posten) i ePhorte og snarest informere beredskapsansvarlig ved seksjon fiskehelse og fiskevelferd. Beredskapsansvarlig kaller inn til møte der fremdrift og ansvar besluttes så snart som mulig.
- Fagseksjonen ved hovedkontoret informerer Veterinærinstituttet.
- Fagseksjonen ved hovedkontoret informerer Norges Chief Veterinary Officer (CVO) tidlig om at det er mulig mistanke om ny smittsom sykdom.
- Fagseksjonen ved hovedkontoret informerer NFD (beredskap@nfd.dep.no) tidlig om at det er mulig mistanke om ny smittsom sykdom.

- Varslingspostkassen (hendelser@mattilsynet.no) benyttes for nye tilfeller (utbrudd) av ny sykdom som allerede er definert innenfor begrepet (se punkt 8.3. for beslutning om at vi har med ny sykdom å gjøre). Melding sendes via MatCIM.

6.2. Hva skal melding om ny sykdom inneholde?

Første mistanke: Ved innsending av informasjon om mistanke om ny sykdom første gang (eller før det er besluttet at forholdet skal behandles som en ny sykdom) er det ikke krav til innhold. Ta med i meldingen det du har av informasjon om situasjonen.

Akvakulturdyr: Når hovedkontoret har besluttet at det er (grunn til) mistanke om ny sykdom, skal følgende opplysninger tas med i melding til hovedkontoret ved hvert nytt utbrudd av sykdom (sendes i varslingspostkassen):

- navn på eier av akvakulturdyrene og adresse
- navn, nummer og beliggenhet på lokalitet
- tilhørende avdeling i MT og kommune
- dato for første mistanke
- grunnlaget for mistanke
- biomassedata (snittvekt, antall fisk, fordeling av arter)
- dødelighet
- strakstiltak

Ville akvatiske dyr: Når hovedkontoret har besluttet at situasjonen er en mistanke om ny sykdom, skal følgende opplysninger tas med i melding til hovedkontoret ved hvert nytt utbrudd av sykdom (sendes i varslingspostkassen):

- område for mistanke
- tilhørende avdeling i Mattilsynet og kommune
- dato for første mistanke
- grunnlaget for første mistanke
- dødelighet
- strakstiltak.

Ha med all tilgjengelig informasjon i meldingen. Merk imidlertid at det er viktig at meldingen sendes raskt. Enkeltdata kan ettersendes.

6.3. Mattilsynets administrative beredskapsplan – ABP

Dersom Mattilsynet beslutter å sette stab for å håndtere ny sykdom, finnes informasjon om etablering, roller og ansvar i Mattilsynets administrative beredskapsplan – ABP. Se også punkt 8.4 om beslutning om organisering av arbeidet.

Her ligger Mattilsynets felles [ABP](#).

6.4. Meldingsflyt

All varsling og videresending av melding om sykdom foregår i linjen. Det nivået i Mattilsynet som mottar første informasjon/varsler er ansvarlig for å melde fra i organisasjonen, både mellom hovedkontor og region, og eventuelt til andre regioner.

6.5. Internasjonal varsling

Fagseksjonen ved hovedkontoret (seksjon fiskehelse og fiskevelferd) er ansvarlig for internasjonal varsling etter dialog med kunnskapsstøtte. Det skal informeres/varsles når det finnes tilstrekkelig informasjonen om at det sannsynligvis er en smittsom sykdom som går inn under OIEs og fiskehelsedirektivets definisjon av ny sykdommer.

Fagseksjonen ved hovedkontoret skal informere EU-kommisjonen og EØS-landene så snart som mulig dersom en ny sykdom har epidemiologisk betydning for andre land innenfor EØS-området, se fiskehelse direktivet artikkel 41.

Det kan i enkelte tilfeller være nødvendig å informere EU/ESA og OIE allerede på mistankestadiet, det må vurderes i hvert enkelt tilfelle. Normalt varsler vi internasjonalt først ved bekreftet diagnose. Informasjonen skal beskrive situasjonen og tiltakene så presist og dekkende som mulig. Informasjon til EU/ESA og OIE forutsetter bekreftet mistanke.

6.5.1. ADNS-systemet – varsling til EU

Når diagnosen av en ny sykdom er bekreftet, skal den varsles EU-landene og kommisjonen gjennom varslingssystemet [ADNS](#).

6.5.2. Eftas overvåkningsorgan ESA

Kopi av ADNS-varslingen sendes til ESA på e-post, registry@eftasurv.int.

6.5.3. Varsel til Verdens dyrehelseorganisasjon (OIE)

Når diagnosen av en ny sykdom er bekreftet, skal OIE-Focal Point for akvatiske dyr varsle OIE. Bruk informasjonsportalen [WAHIS](#).

7. GENERELT OM HÅNDTERING AV NY SYKDOM HOS AKVATISKE DYR

7.1. Målet med tiltakene

Ved mistanke om eller påvisning av nye sykdommer er Mattilsynets mål å hindre smittespredning og om mulig bekjempe smitten. Merk at virksomheten selv har plikt til umiddelbart å iverksette nødvendige tiltak for å forebygge, redusere eller eliminere eventuelle skadevirkninger (jf. matloven § 6).

7.2. Generelt om tiltak fra Mattilsynet ved sykdom

Det er tilstrekkelig med grunn til mistanke for å iverksette tiltak og påbud fra Mattilsynet.

Mattilsynet kan fatte vedtak for å forebygge, redusere eller eliminere skadevirkninger (jf. matloven § 23, jf. § 19). Tiltaket må ikke være mer inngripende enn det som er nødvendig for å oppnå formålet (forholdsmessighet- eller proporsjonalitetsprinsippet).

Hvis det er mistanke om smittsom sykdom som kan gi alvorlige konsekvenser for samfunnet, skal Mattilsynet iverksette tiltak mot spredning (se lagmannsrettens dom i Marine Breed-saken, [dom i Frostating lagmannsrett fra 2011](#)). (Lenke til dom i Juss for tilsynet). Dommen slår fast at en sykdom ikke må være listeført for at det skal kunne pålegges restriksjoner. Det er vurderingen av alvorlighetsgraden som er avgjørende.

Hovedkontoret avgjør om det generelt sett skal iverksettes tiltak for en sykdom som kommer inn under definisjon av ny sykdom, se punkt 8 for aktuelle tiltak.

8. AKTUELLE TILTAK FRA TILSYNET VED FØRSTE MISTANKE OM NY SYKDOM HOS AKVATISKE DYR

8.1. Tiltak ved første mistanke om ny sykdom hos akvatiske dyr

Når det er mistanke om ny smittsom sykdom, skal Mattilsynet sikre dokumentasjon og forsøke å kartlegge omfanget. Informasjon om smitteforsøk og epidemiologiske undersøkelser fremkommer i punkt 8.5 og 8.6.

Mattilsynet skal ha en føre-var-tilnærming for å hindre spredning av smitte av alvorlig sykdom. Som **hovedregel** iverksettes ikke tiltak uten at hovedkontoret har besluttet at det skal iverksettes offentlige tiltak for å bekjempe sykdommen. Som unntak fra hovedregelen kan det forekomme tilfeller der det er behov for at regionen fatter enkeltvedtak for å hindre smittespredning i påvente av hovedkontorets beslutning. Tiltak kan for eksempel være båndlegging av et anlegg (det vil si at det ikke kan flyttes fisk inn i eller ut av anlegget), eller å begrense aktivitet i et område. Båndlegging og andre restriksjoner kan være nødvendige, forholdsmessige vedtak på et tidlig tidspunkt når smittebegrensende tiltak ikke kan vente på hovedkontorets beslutning. Det gjelder hvis en ny sykdom utgjør en alvorlig fare for mennesker eller dyr eller kan gi vesentlige samfunnsmessige konsekvenser.

Se punkt 8.3 om beslutning om sykdom som gir grunnlag for offentlige tiltak.

Regionen sikrer at skilting og adgangskontroll vurderes og eventuelt gjennomføres.

Kunnskapsstøtte har også en beredskapsrolle ved sykdomshendelser. Som hovedregel skal hovedkontoret kontakte Veterinærinstituttet og eventuelt Havforskningsinstituttet (skjell) for å få en faglig vurdering før Mattilsynet iverksetter inngripende tiltak mot nye sykdommer.

8.2. Faktorer som vektlegges i vurderingen av om tiltak skal iverksettes

Ved vurdering av om tiltak mot en sykdom skal iverksettes, skal vi vektlegge følgende faktorer:

- a) Sykdommens infeksiøse natur og spredningspotensial
- b) Konsekvenser for oppdrettsfisk eller ville populasjoner av akvatiske dyr
- c) Myndighetenes mulighet til å begrense og kontrollere sykdommen.

Vitenskapskomiteen for mattrygghet (VKM) har gjort en vurdering av faktorer som har betydning for oppføring av smittsomme sykdommer hos akvatiske dyr på den nasjonale sykdomslisten. Disse faktorene kan gi støtte for vurderingen Mattilsynet må gjøre. Se VKM-rapport på saksnummer 2018/188515 i ePhorte eller på [VKM-nettside](#).

8.3. Beslutning om sykdom som gir grunnlag for tiltak

Hovedkontoret avgjør når en mistanke om ny sykdom kommer inn under definisjon av ny sykdom. Beslutningen gjøres etter samråd med kunnskapsstøtte, Veterinærinstituttet for fisk og skjell og/eller Havforskningsinstituttet for skjell. Hovedkontoret avgjør samtidig hvilke tiltak som på generelt grunnlag kan eller skal iverksettes i offentlig regi, se også punkt 8.1 om tiltak ved første mistanke om ny sykdom.

8.4. Beslutning om organisering av beredskapsarbeidet

Ved mistanke om ny sykdom skal Mattilsynet vurdere behovet for endret organisering, jf. ABP punkt 6. Hendelsen kan håndteres i linjen, ved forsterket linje, ved styrende region eller ved stab.

8.5. Smitteforsøk

Så snart det foreligger mistanke om nye sykdommer, skal hovedkontoret vurdere nødvendigheten og mulighetene for å gjennomføre smitteforsøk i regi av et nasjonalt eller internasjonalt referanselaboratorium.

Før smitteforsøkene gjennomføres er det nødvendig med innledende epidemiologiske undersøkelser. Målet er å identifisere om det foreligger en smittsom sykdom, agenstype, virulens, mulige smitteveier inn og ut av anlegg og hvor raskt smitteoverføring skjer. I tillegg må materiale for diagnostikk og forskning sikres.

Nødvendige prøver må tas. Prøvetaking besluttes i dialog mellom region og fagseksjon ved hovedkontoret.

8.6. Epidemiologiske undersøkelser

Følgende opplysninger skal som minimum registreres ved epidemiologisk kartlegging ved påvisning i akvakulturanlegg:

- navn på eier av akvakulturdyrene, og adresse
- navn og nummer på lokalitet
- kommune og hvilket avdelingskontor i Mattilsynet utbruddet sorterer under
- dato for pålegging av restriksjoner
- kliniske funn, obduksjonsfunn og funn ved laboratorieundersøkelser
- dødelighet
- opplysninger om anlegg i nærheten med mulig mottakelige arter
- mulige smittekontakter til og fra anlegget
- biomassedata
- tidspunkt for utsett
- antall utsatt fisk, med fordeling av arter
- antall enheter (merder/kar) på anlegget
- tap av fisk på grunn av dødelighet eller nedslakting/destruksjon

Følgende opplysninger skal som minimum registreres ved epidemiologisk kartlegging ved påvisning i ville populasjoner:

- navn og adresse på varsler
- art(er) som er rammet
- geografisk posisjon
- kommune og hvilket avdelingskontor i Mattilsynet utbruddet sorterer under
- dato for pålegging av eventuelle restriksjoner
- kliniske funn, obduksjonsfunn og funn ved laboratorieundersøkelser
- dødelighet
- opplysninger om akvakulturanlegg i nærheten med mulig mottakelige arter
- mulige smittekontakter til og fra området

Skjema for epidemiologisk kartlegging (det samme som brukes ved ILA-kartlegging) finnes på fellesområdet:

M:_Tverrg MT\Fiskehelse og velferd\Fiskehelse Generelt\Epidemiologisk kartlegging
Skjema kan også fås ved å kontakte Veterinærinstituttet.

Mens smittetest pågår, er det viktig at Mattilsynet vurderer om det skal fattes vedtak som hindrer mulig smittespredning fra anlegget (se punkt 8.1).

Virksomheten (akvakulturanlegget) og enhver har plikt til å sørge for at sykdommen ikke utvikler seg eller spres, jf. aktsomhetskrav i matlovens § 19 første og andre ledd. Akvakulturaktører har i tillegg tiltakspunkt i samsvar matlovens § 6, se særlig tredje ledd. Mattilsynet kan vise til pliktene i loven for å sikre et godt samarbeid med driftsansvarlig ved akvakulturanleggene eller andre aktører i området som kan tenkes å ha innvirkning på spredning av sykdommen, f.eks. fiskere hvis mistanken oppstår i ville populasjoner.

8.7. Informasjon til berørte parter

Etter at hovedkontoret, slik det fremkommer i punkt 8.3. har besluttet at vi har å gjøre med en ny sykdom, skal Mattilsynet informere berørte parter så snart som mulig. Regionen vurderer om det er behov for å orientere berørte parter skriftlig om smittesituasjonen som et tillegg til nettmelding (punkt 8.8). Berørte parter kan være andre akvakulturanlegg, brønnbåter, servicefartøy, servicepersonell, slakteri, notvaskeri, fôrfirma, ensilasjebåter, fiskebåter og

andre som driver aktivitet innenfor området. Det er særlig viktig å informere personell og virksomheter som har hatt kontakt med det mistenkte anlegget de siste 30 dagene.

Mattilsynet må informere om aktsomhetskravet og eventuelle tiltak. Aktørene skal unngå kontakt med smittet anlegg, eller kontakt med andre anlegg dersom de har besøkt smittet anlegg. Mattilsynet opplyser om anbefalte brønnbåtruter.

8.8. Nettmelding

Fagseksjonen på hovedkontoret skriver nettmelding i samarbeid med regionen. Fagseksjonen på hovedkontoret skal sammen med stab kommunikasjon publisere nettmelding. Publisering bør koordineres med NRL/kunnskapsstøtte. Nettmeldingen bør inneholde informasjon om smittestatus, smitterisiko og konkretisering av aktsomhetskravet og eventuelle restriksjoner.

8.9. Informasjons- og drøftingsmøte

Regionen vurderer om det er behov for et møte med representanter for akvakulturanlegg og akvakulturrelaterte virksomheter eller andre med aktivitet i det berørte området. På møtet informerer vi om smittestatus, smitterisiko og eventuelle restriksjoner eller krav til aktsomhet. Virksomhetene og aktørene må gis anledning til å komme med innspill både i møtet og innen en kort frist etter møtet. Kunnskapsstøtte inviteres til disse møtene.

Dersom Mattilsynet pålegger krav eller restriksjoner på akvakulturrelatert virksomhet som slakterier, tilvirkingsanlegg, notvaskerier osv., gjøres dette ved enkeltvedtak. Dersom virksomheten ligger i en annen region, skal den berørte regionen og avdelingen informeres.

8.10. Ekspertgruppe til hjelp ved vurdering av tiltak

Hovedkontoret kan opprette en ekspertgruppe som skal bistå Mattilsynet i å vurdere tiltak mot nye sykdommer. Ekspertgruppen kan bestå av personell med fagkompetanse innen diagnostikk, akvatisk dyrehelse og epidemiologi. Ekspertgruppen skal i utgangpunktet ledes av personell fra kunnskapsstøtte eller Nasjonalt referanselaboratorium (NRL).

Ved mistanke om nye sykdommer kan en ekspertgruppe

- vurdere behov for og gjennomføring av smitteforsøk
- gi råd om prøvetaking, testprosedyrer, kontroll og eventuelle andre tiltak
- bistå i vurdering av mistanke om utbrudd når Mattilsynet ber om det
- gjøre epidemiologiske vurderinger av tilgjengelige opplysninger
- lede de sentrale epidemiologiske vurderingene, og vurdere risiko løpende
- innhente opplysninger om forhold som kan ha betydning for smittespredning og om det skal opprettes kontrollområder
- supplere epidemiologiske data med andre nødvendige opplysninger
- vurdere en ny sykdom ut fra de faktorene som VKM anbefaler å vektlegge når Mattilsynet skal vurdere tiltak mot en smittsom sykdom

8.11. Jevnlige undersøkelser ved mistanke

Regionen skal jevnlig foreta undersøkelser av smittestatus ved mistanke om ny sykdom. Virkningen av eventuelle iverksatte tiltak skal også evalueres jevnlig. Hovedkontor tar initiativ til evaluering. Det skal vurderes om tiltakene er egnet til å oppnå formålet og om de er forholdsmessige. Kostnadene for samfunnet skal vurderes opp mot gevinsten ved tiltakene.

8.12. Når skal mistanken avkrefte?

I inntil 12 måneder etter at tiltak mot ny sykdom er iverksatt, skal det gjennomføres oppfølgende undersøkelser, månedlige inspeksjoner og innsending av nye prøver.

Mistanken avkrefte som hovedregel etter 12 måneder dersom sykdom ikke bekreftes eller det konkluderes med at det ikke er behov for tiltak mot ny sykdom.

Selv om et kausalt agens ikke er blitt identifisert, kan restriksjoner opprettholdes ut over 12 måneder dersom det er klare indikasjoner på at tilstanden er overførbart (smittsom).

Hovedkontoret beslutter om mistanken skal avkrefte. Hovedkontoret informerer om beslutningen nasjonalt og internasjonalt.

9. TILTAK VED BEKREFTET NY SYKDOM

9.1. Pålegging av restriksjoner

Når hovedkontoret har konkludert at det skal iverksettes offentlige tiltak mot en ny sykdom, skal regionen følge dette opp ved å fatte nødvendige vedtak som sikrer at smitte ikke spres. Vedtak fattes med hjemmel i matlovens § 23, jf. § 19. For informasjon om generell beslutning om tiltak, se punkt 8.1.

Følgende aktuelle tiltak vurderes:

- forbud mot å føre akvakulturdyr og akvakulturrelaterte produkter inn eller ut av anlegget
- forbud mot å føre akvatiske dyr og produkter av disse inn eller ut av områder der man har ny sykdom hos ville akvatiske dyr
- fiskeforbud
- strykeforbud
- tidsfrist for utslakting eller destruksjon
- skilting og adgangskontroll (punkt 5.3.2 i ILA-plan og planens vedlegg 5 kan gi veiledning om hvordan)
- krav om kontroll og begrensninger i person- og nyttetraffikk
- krav om kontroll og begrensninger i aktiviteter i vassdrag eller sjøområder
- krav til desinfeksjonsrutiner ved inngang til og utgang fra akvakulturanlegget eller vassdraget
- rapportering av dødelighet
- krav til brønnbåter, for eksempel transportruter, rutiner og krav til behandling av transportvann
- krav til slakterier og viderefordelingsanlegg
- krav til behandling av fisk og biprodukter

9.2. Forhåndsvarsel om destruksjon/utslakting og smittesanering

Regionen skal vurdere om det er nødvendig og forholdsmessig å forhåndsvarsele smittesanering av et anlegg som pålegges restriksjoner. I varselet kan vilkår for smittesanering tas med. Forhåndsvarsel sendes som hovedregel etter at diagnose foreligger.

10. OPPFØLGING AV TILTAK

Inspeksjoner/undersøkelser:

Anlegg med mistanke om ny sykdom skal som hovedregel ha månedlige inspeksjonsbesøk fra Mattilsynet.

Inspeksjoner/undersøkelser av området med mistanke om ny sykdom hos villfisk skal avgjøres i dialog med hovedkontoret og regionen.

Listeføring:

Når offentlige tiltak gjøres gjeldende for nye sykdommer, skal tilstanden beskrives av Mattilsynet ved hovedkontoret i samarbeid med Veterinærinstituttet og eventuelt Havforskningsinstituttet (for skjell).

Deretter skal forslag om å ta sykdommen inn på sykdomslisten sendes ut på høring innen ett år. Det er Nærings- og fiskeridepartementet som har kompetanse til å endre listen over sykdommer i omsetnings- og sykdomsforskriften. Dersom det konkluderes med at sykdommen ikke oppfyller kriteriene for listeføring, skal tiltakene oppheves. Se også punkt 8.10.

11. KONTROLLOMRÅDE

Mattilsynet skal vurdere om det er hensiktsmessig å opprette et kontrollområde når det er iverksatt offentlige tiltak mot en ny sykdom. Et kontrollområde må opprettes ved forskrift. Mattilsynets hovedkontor utarbeider forslag til forskrift om kontrollområde. Forskriften fastsettes av departementet.

Et kontrollområde består som hovedregel av en bekjempelsessone og en overvåkningssone. Hvor stor bekjempelsessonen skal være, vurderes ut fra antatt smitterisiko.

Hvor stor overvåkningssonen skal være, fastsettes på grunnlag av epidemiologiske forhold med vekt på laboratorieundersøkelser, mulig smittekontakt, transportveier, topografiske forhold og hydrografiske forhold (strøm) i området.

Regionen utarbeider utkast til soner, i form av kart og tekstbeskrivelse med kartreferanser, i samarbeid med hovedkontoret.

11.1. Tiltak i kontrollområdet

Følgende tiltak skal vurderes tatt inn i kontrollområdeforskriften:

Økt overvåking og forbud mot flytting. Som hovedregel skal det ikke være tillatt å flytte fisk innenfor, ut av eller inn i bekjempelsessonen uten Mattilsynets tillatelse.

Innenfor kontrollområdet skal regionen gjennomføre intensivt tilsyn med for eksempel:

- oppdrettsanlegg
- brønnbåter
- slakterier
- fiskerimottaker/viderefordelingsanlegg
- notvaskerier
- dykkere
- annet servicepersonell
- fôr- og ensilasjetransportører
- fiskebåter
- ville akvatiske dyr
- annen aktivitet i området

Mattilsynet skal kartlegge alle anlegg med mulig mottakelige arter i området, om nødvendig skal det gjennomføres tilsyn i anleggene.

Rapportering av dødelighet og inspeksjon

Alle anlegg med mulig mottakelige arter innenfor kontrollområdet skal pålegges å rapportere dødelighet hver uke til Mattilsynet. Dødeligheten skal angis per dag og per merd. Regionen skal fortløpende vurdere dødeligheten i forhold til oppdatert beholdning for den enkelte merd.

Mattilsynet, ved hovedkontoret, vurderer om det er behov for krav i forskriften om hyppigere inspeksjoner fra fiskehelsetjenesten. (Ved økt dødelighet krever akvakulturdriftsforskriften § 13 at fiskehelsetjenesten skal gjennomføre helsekontroll i anlegget).

Regionen skal holde jevnlig kontakt med akvakulturanlegg, fiskehelsetjenester eller andre relevante virksomheter i kontrollområdet. Akvakulturanlegg med mottakelige arter innenfor kontrollområdet skal regelmessig (minst en gang per måned) ha kontroll av fiskehelsepersonell, enten gjennom helsekontroll fra fiskehelsetjenesten eller inspeksjon fra Mattilsynet. Ved utbrudd av ny sykdom hos ville arter, skal det avgjøres av hovedkontoret i samarbeid med regionen i det enkelte tilfelle hvordan kontrollen skal foregå.

Ved inspeksjon skal Mattilsynet utføre kliniske undersøkelser og gjennomgå skriftlige registreringer i anlegget med vekt på tall som viser dødelighet og rapportering fra fiskehelsetjenesten. Mattilsynet skal også vurdere om det er behov for obduksjon og prøveuttak med innsending av materiale til laboratorieundersøkelse.

Uttak og innsending av prøver

Hovedkontoret skal i samråd med region, Veterinærinstituttet/Havforskningsinstituttet og eventuell ekspertgruppe bestemme hvilke prøver som skal tas ut, og hvilke undersøkelser som er nødvendige innenfor kontrollområdet. Terskelen for å vurdere sykdomstilfeller som mistenkelige bør være lav i anlegg som ligger innenfor kontrollområdet. Prøvene skal være tatt etter anvisning fra Veterinærinstituttet eller annet referanselaboratorium eventuelt utpekt laboratorium.

12. OPPGAVER OG ANSVARSFORDELING VED NY SYKDOM

- Vurdere behov for smitteforsøk:
  - ansvarlig: hovedkontoret (seksjon fiskehelse og fiskevelferd) (gjøres i samarbeid med Veterinærinstituttet/Havforskningsinstituttet og evt. ekspertgruppe).
- Smitteforsøk:
  - ansvarlig: hovedkontoret avgjør i samarbeid med Veterinærinstituttet/Havforskningsinstituttet (evt. et annet referanselaboratorium og eller ekspertgruppe) i hvert tilfelle.
- Vurdere om det er nødvendig med offentlige tiltak mot en mulig ny sykdom:
  - ansvarlig: hovedkontoret (i samråd med region, Veterinærinstituttet/Havforskningsinstituttet og eventuell ekspertgruppe), (se punkt 7.2. og 8.4).
- Utrede hvilke generelle offentlige tiltak som er aktuelle for sykdommen:
  - ansvarlig: Hovedkontoret (i samråd med regionen og Veterinærinstituttet/Havforskningsinstituttet)
- Inspeksjon av anlegg/område:
  - ansvarlig: regionen
- Framskaffe epidemiologisk oversikt:
  - ansvarlig: hovedkontoret (oversikten utarbeides i samarbeid med regionen og Veterinærinstituttet/Havforskningsinstituttet)
- Ta ut og sende inn prøvemateriale til laboratorieundersøkelse:
  - ansvarlig: regionen (i samråd med hovedkontoret og Veterinærinstituttet/Havforskningsinstituttet).
- Etablere samarbeid med lokale fiskehelsetjenester om anleggsbesøk, prøveuttak og innsending av prøvemateriale (anbefales):
  - ansvarlig: regionen
- Informere berørte parter lokalt og regionalt:
  - ansvarlig: regionen (evt. i samråd med hovedkontoret), (se punkt 8.7)
- Utkast til nettmelding for å informere media og publikum:
  - ansvarlig: hovedkontoret sammen med regionen (se punkt 8.8)
- Publisere nettmeldinger:
  - ansvarlig: hovedkontoret.

- Fatte nødvendige enkeltvedtak etter at det er besluttet å gjennomføre offentlige tiltak:
  - ansvarlig: regionen (se punkt 9.1. for aktuelle tiltak)
- Jevnlige undersøkelser av smittestatus:
  - ansvarlig: regionen
- Evaluering av iverksatte tiltak:
  - ansvarlig: hovedkontoret tar initiativ
- Avkrefte mistanke og informasjon:
  - ansvarlig: hovedkontoret beslutter og informerer
- Beskrive tiltak med tanke på listeføring:
  - ansvarlig: hovedkontoret i samarbeid med kunnskapsstøtte.
- Utarbeide utkast til kontrollområdeforskrift:
  - ansvarlig: hovedkontoret i samarbeid med regionen
- Utarbeide soner til kontrollområdeforskrift:
  - ansvarlig: regionen i samarbeid med hovedkontoret
- Inspeksjon av anlegg i kontrollområdet:
  - ansvarlig: regionen

Utgave	Godkjent	Godkjent av	Utarbeidet av	Endring
01	14.09.2018	elwil	hevik m.fl.	1. utgave av dokumentet godkjent.
				<Viktigste endringer i forhold til forrige utgave samt begrunnelse>